

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE KARŞI AVRUPA'DA YÜKSELEN KÜLTÜRCÜ SÖYLEM VE DİN FAKTÖRÜ: AVRUPA BASININDAN OKUMALAR

GİRİŞ:

Türkiye geçtiğimiz günlerde Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin 50. yıldönümünü geride bıraktı. Uzun yılları içeren bu çaba Gümrük Birliği anlaşmasından sonra önemli ivmeler kazansa da beraberinde birçok problemi de ülke gündemine taşıdı. Türkiye bugün, bir taraftan uyum sürecini hızlandıracak reformlarla demokrasi sınavı verirken diğer taraftan dünyanın farklı coğrafyalarındaki gelişmelerin de etkisiyle, Avrupa'da Müslümanlarla ilgili gelişen şüphelerin etkilerini gidermeye çalışmaktadır. Danimarka'da 30 Eylül 2005'te Jyllands-Posten gazetesinde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) karikatürlerinin yayınlanması ile başlayan "Karikatür Krizi", Madrid ve Londra'daki terör eylemleri, Hollandalı film yapımcısı Theo Van Gogh'un öldürülmesi, 11 Eylül saldırısı gibi pek çok olayın Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği gündemiyle birlikte anılması Türkiye'nin üyelik sürecini belirleyen önemli etkenlerden biri haline gelmiştir.

Bu nedenle Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği uzun bir süreci kapsamasına rağmen Avrupa nezdinde hala bazı soru işaretlerini barındırmaktadır. Avrupa kamuoyunda Türkiye'nin üyeliği ile ilgili geliştirilen argümanlar bu soru işaretlerini gün geçtikçe derinleştirmektedir.¹ Türkiye'nin AB üyeliğine karşı kamuoyu oluşturmaya çalışanların her platformda dile getirdiği noktalar arasında Türkiye'nin nüfus büyüklüğü, hızlı nüfus artışı, genç nüfusun oransal yüksekliği, işsizlik, geleneksel ve kültürel kimlik farklılıkları ve Müslümanlık faktörü, Türkiye'nin Batı uygarlığının bir üyesi olmadığı ve karar alma mekanizmalarında sivil olmayan çevrelerin etkinlikleri gibi konuları saymak mümkündür.² Ancak Türkiye'nin üyeliğinin önündeki en önemli problem az dile getirilmekle birlikte dini-kültürel alan olarak belirmektedir. Zira Nikolas Sarkozy, cumhurbaşkanlığı adaylığı açıklandıktan sonraki ilk demecinde "Türkiye'nin Avrupa Birliği'nde yeri yoktur" diyerek son yıllarda yükselen kültürcü söylemi ne kadar içselleştirdiğini bir kez daha göstermiştir.

Mehmet BİREKUL

Dr., Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Din Sosyolojisi Bilim Dalı

¹ Yalçın Akdoğan, *Kırk Yıllık Düş Avrupa Birliği'nin Siyasal Geleceği ve Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004, ss. 11-12.

² Talip Küçükcan, "Avrupa'daki Türkiye: Din farkı üyeliğe engel mi?" http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=202&Itemid=29 Erişim: 19. 02. 2007

Aslında Avrupa'nın Türkiye'ye olan bakışında ya da başka bir deyişle Türkiye'nin Avrupa'daki imajında farklı anlayış ve yaklaşımlarla karşılaşmaktadır. Müslüman nüfus açısından Avrupa'ya baktığımızda İslâm, Avrupa'daki en geniş öteki-inanç nüfusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Müslümanlar Batı Avrupalı nüfusun yaklaşık % 3'ünü teşkil etmektedirler. Bilhassa Fransa ve Kuzey Afrika arasındaki bağlantılar, nüfusu kabank Fransa Müslüman topluluğunu (3-4 milyon kadar) açıklamaktadır. Aynı şekilde Britanya'daki topluluk da Hindistan alt kıtasından (1.2 milyon kadar) gelmektedir. Öte yandan Almanya yüksek sayıdaki göçmen işçilerini Güneydoğu Avrupa ve özellikle Türkiye ile eski Yugoslavya'dan toplamaktadır. Tüm bu rakamlar ve gerçekler şunu gittikçe belirginleştirmektedir ki, Avrupa'da İslâm'ın varlığı kalıcıdır ve Avrupalılar, İslâm dünyasındaki tartışmalardan artık uzak duramazlar. Buna ek olarak İslâm etkeni Avrupalı yaşantının kabullerini geçmişte de günümüzde de su götürmez biçimde tehdit ettiğinden durum çoğu Avrupalı için kolay değildir.³

Avrupa, dini çok ön planda tutmadığını belirtse de Avrupa Birliği üyesi tüm ülkeler en azından kültürel olarak Hıristiyan'dır. Din, bu ülkelerde ortak tarihi ve kültürel mirastır. Yine üye ülkelerde din, toplumsal ve kültürel hayatta önemli görevler ifa etmektedir. Kiliseler boş olsalar da toplumsal hayatın aktif aktörleri olup saygın kurumlar olarak kabul edilirler. Siyaset dâhil olmak üzere her türlü ulusal ve uluslararası faaliyetlerde bulunurlar. Bu tür çalışmaların bazılarını doğrudan kiliseler üstlenmekte, bazılarını ise lobi faaliyetleriyle etkilemeye çalıştıkları siyasi partiler vasıtasıyla yapmaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden parti politikaları kiliseleri yakından ilgilendirmektedir. Hıristiyan partilerin programlarında kiliselerin etkisi açık bir biçimde görülmektedir. Diğer partilerde ise dini değerlere saygı duymak temel bir prensip olarak kabul edilmektedir. Kiliseler, Avrupa Birliği'nin oluşum sürecinde ve Avrupa Anayasası'nın şekillenmesinde de aktif rol almışlardır.⁴

Bugün Müslüman Türkiye'nin Avrupa Birliği'nde yeri olmadığına dair tartışmalar hâlihazırda yaşayan 15 milyon Müslüman'ı da bir anlamda dikkate almamak anlamına gelmektedir. Coğrafi tutarlılık sınırları içinde Avrupa, Kopenhag Kriterleri'nde ifade edildiği kadar medeni bir değerler toplumu olmadığını göstermektedir. Söz konusu kriterler, lâik devlet, siyasi-sivil haklar, hukukun üstünlüğü ve liberal ekonominin kistaslarını ortaya koymaktadır. Bunlar kültürel bir ilmi-hal değildir; kriterlerin hiçbirinde çoğunluğu Müslüman olan ülkeyi dışlama gerekçesi yoktur.⁵ Türkiye'ye dini ve kültürel temelli bir "hayır" cevabı Avrupa nüfusu-

³ Grace Davie, *Modern Avrupa'da Din*, Çeviren: Akif Demirci İstanbul: Küre Yayınları, 2005, s. 24.

⁴ Mehmet Emin Köktaş, "Avrupa Birliği Süreci ve Din", *III. Din Şûrası*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005, s. 103.

⁵ Graham Watson, "Avrupa Birliği Türkiye'ye Mutlaka Evet Demeli", *Neden Türkiye?*, Editör: Abdülhamit Bilici, İstanbul: Zaman Kitap, 2006, s. 62.

nun çok hızla büyüyen kısmına lâik bir yaşam tarzı seçtiklerinde bile her zaman dışlanacakları ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi göreceklere dair güçlü bir mesaj olacaktır. Böylesi bir mesaj Avrupa'da modern ılımlı İslâm'ın yerine bir getto İslâm'ının doğuşuna yol açacaktır. ⁶ Zira İslâm dünyası Avrupa'nın kendisini, ortak bir toplumsal ve siyasal zemini paylaşan pek çok dinin, etnisitenin ve ırkın bir arada var olduğu çok kültürlü bir kıta olarak yeniden tanımlayabilmesi ümidini taşımaktadır.⁷

Karlsson'un dikkat çektiği bu anlayış Avrupalı muhafazakâr çevrelerce son yıllarda daha da yoğun bir şekilde dillendirilmektedir.⁸ Avrupa Birliği'nin genelde yabancılara ve özelde Müslümanlara ve daha da özelde Türklere takınmış oldukları tavrın özünde Avrupa'nın kendi yapısını koruma refleksinden kaynaklandığını belirten Davutoğlu bu durumu şu cümlelerle ifade etmektedir.

"Merkel gibi düşünener AB'yi kıtasal güç olarak muhafaza edip, Avrupa'nın kendine özgü olduğu düşüncesiyle mevcut yapıyı devam ettirmekten yana. Ancak Avrupa'nın kendine özgü olduğunu söylemek Avrupa'yı övmek değil onun zaafını ortaya koymak demektir. Avrupa'nın kendine özgü olduğunu söylemek aslında Avrupa'nın küreselleşemeyeceğini söylemektir. Bu Avrupa'nın zaafını Avrupa adına haykırmak olur."⁹

Sonuç olarak Avrupa'nın dini yapısı bir istisna değilse bile kendine özgüdür ve geçmişten getirdiği mirası dikkate aldığımızda böyle olmaya devam edeceği söylenebilir. Ancak bu yapının tamamen statik olduğunu söylemek de mümkün değildir. Avrupa'ya hâkim olan dini-kültürel yapı en azından bu yüzyılın ortalarına kadar tavrını muhafaza edecek bir görünüm arz etmektedir.¹⁰ Bu durumda gerek Avrupa ile olan tarihi arka planı, gerek dini, kültürel boyutu ile Avrupa'da hızla yayılan İslâm'la özdeşleştirilmesi ve gerekse stratejik ve demografik potansiyeli ile Avrupa Birliği giriş sürecindeki Türkiye; halen Avrupa toplumu için bir tehdit olarak görülmekte ve geliştirilen politikalarda da bu tedirginlik hissedilmektedir.

Bu tedirginliğin bir ifadesi olarak 2005 yılı ile birlikte dünya basını ve özellikle Avrupa basınında Türkiye ile ilgili haberlerin içeriklerinde Avrupa Birliği ile

⁶ Ingmar Karlsson, "Avrupa Bir Hıristiyan Birliği Değildir", *Neden Türkiye?*, Editör: Abdülhamit Bilici, İstanbul: Zaman Kitap, 2006, s. 102.

⁷ Resul Baksh Reis, "Türkiye'nin Avrupa Birliği Arayışı: Pakistanlı ve Hindistanlı Müslümanların Perspektifleri", Çeviren: Zuhâl Bilgin, *Türkiye- AB İlişkisinin Müslüman Dünyadaki Yansımaları*, Editörler: Hakan Altınay, Gökçe Tüylüoğlu, Gülgün Küçükören, İstanbul: Açık Toplum Vakfı Yayınları, 2009, s. 32.

⁸ Faruk Şen, *Euro Türkler*, İstanbul: Günizi Yayıncılık, 2007, s. 129.

⁹ Ahmet Davutoğlu, "Türkiye Küresel Güçtür", *Türkiye Söyleşileri I Avrupa*, Söyleşi: M. İbrahim Turan, İstanbul: Küre Yayınları, 2004, s. 35.

¹⁰ Grace Davie, "Din ve Toplum: Avrupa Deneyimi Bir İstisna mı?", *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din-Devlet İlişkisi*, Editörler: Ali Köse, Talip Küçükcan, İstanbul: İSAM (İslâm Araştırmaları Merkezi) Yayınları, 2008 s. 41.

ilgili haberler sürekli ilk sıralarda yer almıştır. Başbakanlık Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2007 Yılı Dış Basın Değerlendirme Bülteni'nde açıkça görüleceği gibi, Avrupa Birliği Üyeliği, Siyasi Gelişmeler, Kıbrıs Sorunu, Kürt Sorunu ve Ermeni Meselesi dış basının üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almaktadır.¹¹

Özellikle Türkiye'nin AB üyelik süreci ile birlikte bu temel konular Avrupa Birliği üyeliği etrafında tartışılan ve gündemde tutulan konular olarak öne çıkmıştır. Tartışma konuları ve yapılan haberler bir bakıma Avrupa'nın Türkiye ile ilgili algısını yansıtmaları bakımından da ilgi çekicidir. Zira Türkiye'ye üyelikle ilgili dayatmaların dışında bilinçaltını yansıtan ve satır aralarında telaffuz edilen bazı gerçekleri etüt etme imkânı sunan bu materyaller dikkate alınarak Avrupa'nın Türkiye algısı ile ilgili farklı bir bakış açısının yakalanması mümkün olabilecektir. Bu araştırmada da Avrupa kamuoyunun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ile yaklaşımını tespit etmek amacıyla Türkiye'nin üyeliğinin yoğun gündemle tartışıldığı 2007 yılında Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü'nün dış basın arşivinde yer alan haberlerden bir basın okuması yapılmış ve önemli görülenler derlenerek değerlendirilmiştir.

TÜRKİYE, AVRUPA'NIN NERESİNDE?

Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki Yeri" tartışmaları öncelikle coğrafi konum tartışmaları üzerine bina edilmektedir. Avrupalılık olgusunu belirli bir coğrafya içerisinde yükseltme idealini taşıyan bu yaklaşım, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği süreci ile daha da önem kazanmıştır. Ancak bugün Avrupalılık olarak tanımlanan ve Birliğin üretmeye çalıştığı kimliğin genel anlamda coğrafyayı önemseydiği ama çok net bir sınır çizemediği anlaşılmaktadır.¹²

Hatta coğrafya birliği düşüncesinin aşılmasıyla ilgili yorumlar giderek artmaktadır. Avrupa Komisyonu Adalet ve İçişlerinden sorumlu komiseri Franco Frattini, Avrupalı değerlerin Avrupa coğrafi alanıyla özdeşleştirilemeyeceğini, Avrupa olgusunun coğrafi alana sıkıştırılarak aykırılaştırılacağını, bu bağlamda Avrupa'nın temel hak ve hürriyetleri öne çıkaran değerler üzerine kurulması gerektiğini belirtmektedir.¹³ Türkiye'nin üyelik süreci ile tekrar tartışma konusu olan Avrupa Birliği'nin değerleri konusu ise daha çok netlikten uzak olmakla birlikte Türkiye'nin üyeliğinin önüne engel olarak konulmaktadır. Bu noktada kültürcü söylemin de etkisi ile "Türkiye Avrupalı değil" düşüncesi Avrupa medya-

¹¹ Başbakanlık Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2007 Yılı Dış Basın Değerlendirmesi, Haber Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2008 s. 10-12.

¹² Yalçın Akdoğan, *Kırk Yıllık Düş Avrupa Birliği'nin Siyasal Geleceği ve Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004, s. 3.

¹³ Zeynep Dağı, "Avrupa Kimliğinin Sınırları Ve Türkiye'nin AB Üyeliği", *Avrasya Dosyası*, C. 11 Sayı: 1, 2005, s. 63.

sında da sıkça gündeme getirilmeye başlamıştır. Bu tartışmalara örnek olacak bazı açıklamalar ise dikkat çekicidir.

Hamburg Eyaleti Belediye eski Başkanı Henning Voscherau kendisi ile yapılan mülakatta "Türkiye Avrupa Birliği'ne dâhil değil mi?" sorusuna verdiği cevapta bu düşüncelerin izlerini görmek mümkündür. Voscherau:

"Şimdiye dek biz Avrupalılara göre Türkler, ne yapacakları öngörülebilir, yetenekli, çalışkan ve geçimli komşumuzdu. Devletleri -hâlihazırda- lâik ve bunun, dünya genelindeki temel akım ve inanç coşkusu göz önünde bulundurulduğunda böyle kalmasını ümit ederiz. Bu konuda Avrupa'nın Türkiye perspektifinin kesin faydası olurdu. İyi komşuluğa "evet". Ancak, Türkiye henüz Avrupalı değil. Bunun nihai bir ifade olarak anlaşılmasını istemiyorum. Ancak uzun zamana ve somut kriterlere ihtiyacımız var. Bunlar ise şu aşamada yerine getirilmiş değil. Belki de iki tarafta da sorun var. Belki de Türkiye, Avrupa olgunluğuna erişmedi ve Avrupa, Türkiye'ye hazır değil." ¹⁴ diyerek Avrupalı olgunluğuna erişmemiş bir Türkiye yargısının arkasına sığınarak Türkiye'yi "iyi bir komşu" olarak görmeyi tercih ettiğini ifade etmektedir.

Yine Türkiye Raportörü Camiel Eurlings, Deutschlandradio'ya verdiği mülakatta Türkiye'nin Avrupalı kabul edilebilmesi için büyük reformların gerekliliğini ve bugüne kadar atılan adımların Türkiye'nin Avrupalı kabul edilebilmesi için yeterli olmadığını vurgulanmaktadır.

"Çok açık konuşmalı ve güçlü durmalıyız. Türkiye bir üye adaydır. Bu konuda adil ve dürüst olmalıyız. Ancak adil ve dürüst olmanın anlamı aynı zamanda kendi taleplerimizi unutmamaktır. Sadece koşulları yerine getirmek isteyen ülkeler Avrupa yolunda ilerleyebilecektir. Avrupa Parlamentosu iki yıl boyunca Türkiye'nin 2002-2004 yılları arasında çok sayıda reformu gerçekleştirdiğini dile getirip durdu, ama bunlar henüz yeterli değil. Büyük bir hızla reformlara devam edilmelidir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu, her fırsatta, müzakerelerin ilk yıllarında önceliğin siyasi kriterlerin yerine getirilmesi olduğunu dile getirdi. Şimdilerde masanın üzerinde duran konu da bu zaten. Avrupa Parlamentosu, daha birkaç ay önce Türkiye'nin bu durumu değiştireceği ve ülkede önümüzdeki yıl ifade özgürlüğü ile din ve vicdan özgürlüğünün yanı sıra, kadın haklarının da yerleşeceğini vurguladı. Gerçekle yüzleşme vaktinin geldiğine inanıyorum. Eğer Türk siyasetçileri Avrupa yolunda ilerlemekte ciddiyse, daha fazla reform yapmalıdırlar.¹⁵

¹⁴ Matthias İken, "Türkiye İyi Komşu, Fakat Henüz Avrupalı Değil", (Hamburg Eyaleti Belediye eski Başkanı Henning Voscherau ile yapılan mülakat), *Die Welt*, 10/04/2007

¹⁵ Bettina Klein, "Avrupa Bu Değil", (Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Camiel Eurlings ile yapılan mülakat) *Deutschlandradio*, 12/04/2007

Yine Bielefeld'li tarihçi Hans Ulrich Wehler Avrupa Birliği'nin bilinçsiz bir genişleme politikası sürdürdüğünü belirterek Türkiye'nin üyeliğinin bu yanlışlara bir tanesini daha ekleyeceğini belirtmektedir. Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan Wehler, buna dayanak olarak Türkiye'nin alınmasıyla Avrupa Birliği'nin değerlerinin doğuya doğru nihai bir açılım göstererek yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını dile getirmektedir. O'na göre Avrupalı olmayan Türkiye, AB parlamentosunda güçlü bir konumda olmamalıdır.

"Avrupa'nın derinleşerek siyasi birleşmesine yönelik proje, sonuna götürülmeli mi yoksa Wladivostok'a kadar uzanan bir Avrupa serbest piyasasına dönüştürülüp sulandırılmalı mı? Bielefeld'li tarihçi Hans Ulrich Wehler'e göre bunun yanıtı çok açık: Artık durulması gerekiyor. Avrupa Birliği zaten Romanya ve Bulgaristan'ı almakta acele etti; şayet Türkiye de alınacak olursa, 'pandoranın kutusu' Doğu'ya doğru nihai olarak açılacak. Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın da Batılılaşmasına rağmen sonuçta AB'nin parçası olması öngörülüyor. Rhein-Westfalen Teknik Üniversitesi (RWTH) ile Aachen şehir idaresi tarafından ortaklaşa düzenlenen, 'Avrupa Ufukları' konulu oturuma katılan 300 dinleyici huzurunda, 'Burada tartıştığımız sadece coğrafi sınırlar değildir' diyen Bielefeld'li tarihçi, sınırların çekilmesinin, siyasi karar süreçlerindeki ehliyet açısından önemli bir rol oynadığına işaret etti. Bunun ise, Türkiye'nin, dolayısıyla da 100 milyona yakın Müslüman'ın alınmasıyla, -en kalabalık nüfuslu bir tek ülkenin AB Parlamentosunda en güçlü ulusal gruba sahip olacağından- riske atılacağını savunan Wehler, 'İslâm'da demokrasinin Hıristiyanlıkta olduğu kadar güçlü olmaması nedeniyle, reşit vatandaşın ideallerine ihanet edileceğini' iddia ederek, bunun iyi gitmeyeceğini savundu. (...)" ¹⁶

Benzer bir tepkiyle Avrupa Birliği bütünleşmesinde yapılan hatalara vurgu yapan Alman basın organı Der Tagesspiegel, "Müslüman Ruhlar... Türkiye'nin AB'ye Ait Olmadığı Nihayet Ortaya Çıktı" başlıklı haberinde Avrupalı değerlerin uzağında olan bir Türkiye'nin üyeliğinin ciddi problemler barındırdığını ifade etmektedir.

"Türkiye'nin üyelik arzusunu eleştirenler, ülkenin AB'ye uygun olmadığı yönündeki itiraz ve çekincelerinde bu kadar kısa zamanda haklı çıkacaklarını pek tahmin etmiyorlardı. Ancak demokratik kurallar ve kültürel değerler, yüzeysel modernleşme ve ülkenin İslâmi ruhu arasında uyumsuzluğun bulunduğu artık aşikârdır. Ordu ve yargı içindeki Kemalist elitler, demokratik kuralların tamamını ihlal ederek cumhurbaşkanlığı seçimini durdurmuştur. Zira onlar, Avrupa ve diğer bölgelerde çok kültürlülüğü savunanların aksine, İslâmi bir kültürün içinde yer alacak Batılı bir demokrasinin, İslâmi kültürün galibiyeti anlamına gelme-

¹⁶ Stephan Kaussen, "Türkiye'nin Üyeliği AB'ye Zarar Verir", *Aachener Zeitung*, 27/04/2007

sinden endişe ediyorlar. Türkiye'de patlak veren bu kültür savaşının sonuçlandırılması Brüksel'in görevi değildir. Türkiye'deki ekonomik modernleşme güçlerinin abartılması ve ülkenin bulunduğu noktada kalmasını isteyen dini-kültürel güçlerin küçümsenmesi, Türkiye'nin AB üyesi olması yönündeki projenin daimi hatası olmuştur. Zaten bu hatanın Avrupa'nın son bütünleşme sürecinde de sık sık tekrarlandığı görülüyor." ¹⁷

Görüldüğü gibi Avrupa basını Türkiye'nin üyeliği ile ilgili olarak kendi içerisinde yaptığı tartışmalarda Avrupalı göremediği Türkiye'nin birliğe üye olmasının ciddi sorunları gündeme getireceğini ve bunun Avrupalı değerlere zarar vereceğini dile getirmektedir. Kültürel yanı ağır basan eleştirilerde "Avrupalı olgunluğuna erişememiş ve değerleri benimseyememiş" yargısı gölgesinde Türkiye'nin dini-kültürel farklılığına vurgular dikkat çekmektedir.

MÜSLÜMAN TÜRKİYE, HİRİSTİYAN AVRUPA!

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelikine karşı olan kültürcü söylemin öne çıktığı en temel nokta ise din farklılığı olarak belirmektedir. Zira Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik tarihi bellekte İslâmiyet- Hıristiyanlık çatışmasına referansları gündeme getirmektedir. Öyle ki çocuklarının zihninde haça karşı hilal vurgusunu canlı tutan Avrupalılar¹⁸ üyelikle ilgili tartışmaların odağına da din olgusunu yerleştirmektedirler. Aslında bugün için Avrupa fikri Hıristiyanlıktan ayrı, kendine ait toplumsal, kültürel ve politik bir anlam kazanmaya çalışmaktadır. Hıristiyanlığın Avrupa kimliğinin başat ve temel karakteri olduğunu iddia etmek, bu kimliğin genel kabul görmesi açısından olumsuz olacaktır. Artık ulusal, bölgesel, dilsel, dinsel kimlikler, çoğunluk ya da azınlık kimlikleri Avrupa uzamı içerisindeki karmaşık etkileşim ve kimlik belirleme oyunlarıyla yeniden tanımlanmaktadır.¹⁹

Ancak burada unutulmaması gereken Avrupa'nın dini hayatının kendine özgü bir tarihinin ve bir yapısının olduğudur. Bu tarihin merkezinde kilise ile dine yönelik karakteristik tavırlar geliştiren devlet arasındaki yakın ilişkiler yer almaktadır.²⁰ Bu nedendir ki Avrupalı elitlerin Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne belli çıkarlar

¹⁷ Alexander Gauland, "Müslüman Ruhlar... Türkiye'nin AB'ye Ait Olmadığı Nihayet Ortaya Çıktı", *Der Tagesspiegel*, 07/05/ 2007

¹⁸ Avusturya'da Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin gündeme gelmesiyle birlikte gazetelerde yer alan haber ve karikatürler için Bkz: Liebhart Karin *Das Bild der Türkei in den österreichischen Druckmedien im Bezug auf den eventuellen Beitritt der Türkei zur EU*, Wien: Institut für Politikwissenschaft, Universität Wien, 2005, p.1-15

¹⁹ Riva Kastoryano, *Kimlik Pazarlığı*, Çeviren: Ali Berkay İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, s. 237.

²⁰ Davie Grace, *Modern Avrupa'da Din*, Çeviren: Akif Demirci İstanbul: Küre Yayınları, 2005, s. 7.

doğrultusunda alma isteğine karşın Avrupalı halkların Türkleri içlerine alma hususunda büyük tereddütleri vardır.²¹ Tarihten gelen bu birikimi, bilinen geçmişi ve görülebilir geleceği açısından Avrupa'nın, farklı inançlara eşit duruş sergilemesi ve bir din birliğini sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu düşüncenin uzantıları olarak Avrupa basınında Türkiye'nin dini kimliği ve bu kimliğin Avrupa Birliği'ne girişte engel teşkil ettiği ile ilgili pek çok haber yer almaktadır.

İtalya'da Kuzey Ligi Partisi Milletvekili Mario Borghezio, Türkiye'nin birliğe dâhil edilmesi ile ilgili yaptığı açıklamada açık bir şekilde Avrupa'nın Hıristiyan kimliğini tekrar keşfedip koruması gerektiğini belirtmektedir.

"Kuzey Ligi Partisi, Milletvekili Mario Borghezio aracılığıyla, AB'nin 50. kuruluş yıldönümü nedeniyle Roma'ya gelen Alman Başbakan Merkel'den Başbakan Prodi'ye şu üç hususu hatırlatmasını istedi: 1- 'Avrupa ekonomik çıkarları desteklemek yerine, tüm vatandaşlara istikrar, güvenlik ve de sosyal refah sağlamalıdır.' 2- 'Coğrafi ve tarihi açılarından Avrupa'nın sınırları bellidir ve bu değiştirilemez. Bu yüzden de Türkiye'ye doğru bir genişleme olamaz.' 3- 'İslâm'ın ve globalleşmenin meydan okuyuşu karşısında, halkların Avrupası kendi kimliğini ve de Hıristiyan kimliğini tekrar keşfedip korumalıdır.'" ²²

Financial Times Deutschland ise "Asya'da Kal Türkiye!" isimli haberinde net bir ifadeyle Avrupa Birliği'nin fiilen kökleri Hıristiyanlığa dayanan bir devletler birliği olduğunu belirterek ve Türkiye'de yaşayan Hıristiyan azınlığın durumu ile ilgili yaptığı tespitlere de dayanarak Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olamayacağını vurgulamaktadır.

"AB, kendini ister böyle tanımlasın isterse tanımlamasın, fiilen kökleri Hıristiyanlığa dayanan bir devletler birliğidir. Hıristiyanların takibatını yanı sıra resmi politikası ilan eden bir ülke bu yüzden Birliğin üyesi olamaz. (...) Türkiye'de olanların ise özgürlük, aydınlanma ve hoşgörüle alakası yoktur, bunun tam tersi söz konusudur. O zaman Türkiye'nin AB ne işi var? (...) AB devletlerinin, Türkiye sorunuyla yüzleşmeleri gerekir. Çoğu, Ermeni ve Kürt meselesinde gevşek davranarak, bunları görmezden geldi. Bu bir hataydı. Şimdi de Hıristiyan takibatını da görmezden gelmeleri bir felaket olurdu. AB, bunun böyle gitmeyeceğini Türk Hükümeti'ne net bir şekilde göstermek için, Ankara ile katılım müzakerelerini derhal kesmek zorundadır. Bunun dışındaki her şey statükonun devamına yardım ve yataklık etmek demektir. Türkiye'nin AB'ye girmesini gerektiren, ekonomik, jeostratejik, olduğu kadar kültürel ve insani pek çok neden var. Azınlıkların dışlanması ise AB'nin ruhuna dokunuyor. Bu yüzden Türkiye kendi kendi-

²¹ Michael Mann, "Avrupa Eliti Türkiye'yi İstiyor", (Röportaj: Mustafa Özel), *Aksiyon*, Sayı: 20, 2005, s. 37

²² "Kuzey Ligi'nden Merkel'e: Türkiye'nin AB'ye Katılımına 'Hayır'... Köklerimiz Koruyalım", *Apcom*, 20/03/2007

ni üye adayı olarak diskalifiye etmiştir. Ayrıca, her üye ülkeye Ayrımcılıkla Mücadele Yasasını dayatan Brüksel, azınlıkların dışlanmasını az ya da çok devlet doktrini ilan eden bir devleti üye olarak almak istediğini, normal AB vatandaşı nasıl anlatacak? Cevap: Anlatamaz. Zira bu sansasyonel bir çelişkidir. Brüksel bu sorunun yanıtını vermekten kaçınacak olursa, vatandaşlarına AB'den soğumaları için bir gerekçe daha sunmuş olur. Genel olarak AB'ye çağrı yapmak, hiç kimse kendini sorumlu hissetmeyeceği için bir şey getirmez. Ankara'ya bu açık sinyali göndermek ne kadar kaçınılmaz ise, sadece bununla da yetinilmemesi gerekir. Türkiye'de pekala, hoşgörü ve aydınlanmaya en az normal AB vatandaşları kadar önem veren kuvvetli güçler de var. Onların, 'devlet kurumları azınlıkları dışlamaktan söz ettiği sürece, üyelik olmayacağı' sinyalini alması gerekir. Ancak, bu sorun ortadan kalkar kalkmaz Türkiye yeniden ciddi AB üye adayları arasında yerini alır. AB'ye girip girmeyeceğinin sadece Türklerin kendi elinde olduğu açık bir şekilde gösterilmelidir. Ancak AB, bu net tutumunu belirlerken, dolambaçlı yollara başvurup hile yapmamalıdır."²³

Reuters Haber Ajansı ise Türkiye'de Hıristiyanların öldürülmesi olaylarını dile getirerek bu olayların Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için uygun olmadığını bir göstergesi olduğunu ifade etmekte ve Türkiye'nin üyeliğinin engellenmesi için girişimlerde bulunulması yönünde İtalyan Muhalefet Partisi'nin taleplerini iletmektedir.

"İtalyan muhalefet partisi, hükümetten Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini engellemesini istedi ve Türkiye'de İncil basan bir yayınevinde üç Hıristiyan'ın öldürülmesinin ülkedeki İslâmcı şiddetin kontrol edilemediğini gösterdiğini söyledi. İtalya'da göçmen karşıtı Kuzey Birliği Partisi'nden Senatör Massimo Polledri, 'Hıristiyan değerlerine bir saldırı daha yapıldı. Türkiye Avrupa Birliği'ni aklından çıkarmalıdır.' dedi. Senatör Polledri, 'Aynı zamanda geçen yıl Türkiye'de bir İtalyan rahibin öldürülmesi olayını da kastederek, bu olaydan sonra Türkiye'nin AB üyeliği konusu sadece bürokratik bir karar olamaz.' dedi. Çoğunluğu Katolik İtalya'da yapılan kamuoyu anketleri, Müslüman geçmişi ve insan hakları sicilinden dolayı çoğu İtalyan'ın Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğunu gösteriyor. Hıristiyan Demokratlar ve Merkez Demokratlar Birliği Partisi'nin Meclis Grup Başkanı Luca Volonte, 'Hükümet, Türk Hükümeti'ne net bir mesaj göndermelidir. Din özgürlüğü ve insan hakları ihlalleri, Türkiye'nin AB üyeliği hipotezi ile bağdaşmıyor.' dedi. Asya gezisindeki İtalya Başbakanı Romano Prodi ise, söz konusu cinayetlerin şüphesiz Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecine katkısı olmayacağını, ancak bu tür olayların uzun vadeli politikaları etkilemesine izin verilmemesi gerektiğini kaydetti. Prodi'nin yorumları muhalefetten tepki aldı. Söz konusu

²³ Andreas Theyssen, "Asya'da Kal Türkiye!", *Financial Times Deutschland*, 23/04/2007

İtalyan muhalefet partileri, hükümete Türkiye'ye ilişkin tavrını ele alması çağrısında bulundu." ²⁴

Almanya'da çıkan başka bir haberde ise Türkiye'de yaşanan bu olayın müzakerelerin dondurulması noktasına taşınmaması gerektiğini belirtirken bu olayların dini-kültürel kaynaklı olduğu imasını yaparak engellenmesi gerektiğini de vurgulanmaktadır.

"Malatya'da üç Hıristiyan'ın korkunç bir şekilde katledilmesinin ardından Brüksel'in Türkiye ile AB katılım müzakerelerini dondurması akılcı olmayacaktır. Bundan, aşırı radikal güçler yeni olaylar için güç alır. Ancak kesin olan bir şey varsa o da, Türk Hükümeti'nin militan unsurlarla nasıl başa çıkacağı sorusuna artık cevap bulma zorunluluğu bulunduğuudur. Bu güçler sadece ülkenin AB'ye yaklaşmasından değil liberalleşmesinden de rahatsızlık duyuyor. Türkiye, içeride derin bir parçalanmışlık yaşıyor. Günden güne küçülen Hıristiyan azınlık karşısında bazı yerlerde aniden beliriveren nefrete bir anlam verilemez. (...)" ²⁵

Yine benzer bir haberde Türkiye'de Avrupa Birliği'nin Hıristiyan Kulübü olarak algılanmasının bir sonucu olarak gördüğü bu olayların Avrupa Birliği'nin Türkleri Hıristiyanlaştırma çabalarının semptomları olarak yorumlanmaktadır.

Brüksel, Türkiye'yi istikrara kavuşturmak için Hıristiyan kulübüne almak istiyor. Ancak hızlandırılmış modernleşme programı, arzu edilenin tam tersiyle sonuçlanıyor. Türk toplumu, devletin bu denli hızla yeniden yapılanması ve Kemalizm geçmişinden kopmasına katlanamıyor. (...) Bir zamanlar örnek alınan ve dost olarak görülen Avrupa, bugün çok sayıda çevre tarafından, Türklerin nasıl yaşayacaklarını tayin eden, her şeyden önce nefret edilen Hıristiyanlar kulübü olarak görülüyor. Hıristiyanlara yönelik cinayetler bu duyguları en vahim şekilde dışa vurmaktadır. Bu, Türkiye'nin AB tarafından zorlandığına işaret eden semptomların sayısını yükseltmektedir." ²⁶

Görüldüğü gibi Avrupa kendi içerisinde yürüttüğü tartışmalarda Avrupa Birliği'nin kökünde fiilen Hıristiyanlık olgusunun varlığını açıkça dile getirmektedir. Bunun yanında özellikle Türkiye'nin üyelik süreci ile birlikte bu Hıristiyan kimliğin yeniden keşfedilmesi ve korunmasını da teklif eden Avrupalılar Türkiye'de Hıristiyanlara karşı yapılan münferit olayları da İslâm-Hıristiyanlık çatışması bağlamına taşımayı tercih etmektedirler. Kültürcü söylemin Türkiye'nin üyeliği için en önemli engel olarak gördüğü dini alanla ilgili yorumlarda ise daha katı bir tutum sergiledikleri de dikkat çekmektedir.

²⁴ Philip Pulella, "İtalyan Muhalefet Partisi: Cinayetler Türkiye'nin AB'ye Uygun Olmadığını Gösteriyor", *Reuters*, 19/04/2007

²⁵ Georg Escher, "Aşırı Unsurlara Boş Alan Bırakılmamalı", *Nürberger Nachrichten*, 20/04/2007

²⁶ Jaques Schuster, "Brüksel Türkiye'yi Zorluyor", *Die Welt*, 21/04/2007

TÜRKİYE, DOĞU İLE BATI ARASINDA KÖPRÜ MÜ?

Az da olsa kimi Avrupalı yazar ve düşünürler her şeye rağmen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının Avrupa'nın menfaatlerine olacağı düşüncesini dillendirmektedirler. Müslüman bir Türkiye'nin diyalog bağlamında Avrupa için bir kazanım olacağını savunan Avrupalıların sayısı da bu anlamda az değildir. Türkiye'nin Avrupa ile Asya arasında bir köprü görevi görerek Avrupa Birliği'nin Asya'ya açılmasında önemli bir faktör olacağını savunan Avrupalılara göre özellikle ekonomik fırsatlar açısından Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dâhil edilmesi anlam taşımaktadır. İspanya hükümetinin AB ile ilişkilerden sorumlu Devlet Sekreteri Alberto Navarro Türkiye'nin Ortadoğu'daki istikrar için önemli bir faktör olduğunu belirterek müzakerelere devam etmesini ve Avrupa'ya yaklaşmaya devam etmesini istemektedir.²⁷ Yine Avrupa Komisyonu'nun Ticaretten Sorumlu Üyesi Peter Mandelson, Türkiye ile müzakerelerin başarısızlığa uğramaması yolunda Avrupa Birliği'ni uyararak "AB için Türkiye çok önemli bir stratejik hedef. Türkiye'nin AB'ye entegre olmasının engellenmesi halinde, Avrupa'nın sınırlarında bir huzursuzluk bölgesi oluşacaktır. Türkiye'nin AB'nin enerji ihtiyacının karşılanması konusunda da önemli bir rol oynadığına göz önünde bulundurmak gerekiyor" demektedir.²⁸

Avrupa'nın kendi içerisinden gelen bu yorumlara da aynı tepkisel yaklaşımı gösteren kültürcü söylem, Avrupa basınının farklı organlarında Türkiye'nin Doğu-Batı arasında bir köprü işlevi üstlenemeyeceğini de sık sık vurgulamaktadır.²⁹

Bu yayın organlarından biri olan Die Presse: "AB ve Türkiye... Dürüstlük Gerekliyor" başlıklı yazısında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde gündeme getirilen Orta Doğu ile Avrupa arasında köprü görevi görme ihtimalini doğru olmadığını ifade etmektedir.

"Türkiye'nin İslâm dünyası ile Avrupa arasında bir köprü işlevi görebileceği umudu gerçeklerle bağdaşmıyor. İslâmcı teröristler, Batı'da yapacakları saldırılar için Erdoğan'dan izin istemiyorlar. (...) Türkiye'nin dostları, Türkiye'nin demokrasi, insan hakları, ifade özgürlüğü ve azınlıkların korunması gibi Kopenhag Kriterleri'ni yalnızca kısmen yerine getirdiğini ya unutuyorlar ya da görmezlikten geliyorlar. CDU'lu milletvekili Sommer, geçenlerde buna güzel bir örnek verdi: 'Türkiye Parlamentosu, Avrupa Komisyonu'nun şiddetli protestolarına rağmen, yeni Terörle Mücadele Yasası'nı hazırladı. Sonuç: Zaten sınırlı olan ifade ve basın özgürlükleri daha da kısıtlandı.' Buna rağmen Türkiye'nin Avrupa'ya bağlanması uygun görülüyor. Ancak sık sık kullanılan Orta Doğu ile 'köprü' sözcüğü

²⁷ Alberto Navarro, "Avrupalı bir Türkiye'ye İhtiyacımız Var", *Yeni Yıldız*, C. III, Sayı: 10, 2007, s. 8.

²⁸ Peter Mandelson, "AB İçin Türkiye Çok Önemli Stratejik Hedef", *Yeni Yıldız*, C. III, Sayı: 10, 2007, s. 8.

²⁹ Dorian Filote, *Medya Gözüyle AB Genişlemeleri*, Çeviren: Selin Sobacı, Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Yayınları, 2007, s. 19.

bile Türkiye'nin Avrupa'ya dâhil olmadığını gösteriyor. Bu köprünün yalnız bir ayağı Avrupa'da, bir diğeri ise Doğu'da. Zaten Türkiye de siyasi açıdan bu konuma uygun davranıyor. İstanbul'da yaşayanlar bunun bilincinde, çünkü orada da Anadolu'dan gelenlerle Berlin'dekine benzer sorunlar yaşanıyor. Avrupa'nın aslında bu yüzden de Türkiye ile ortaklık düzeyinde görüşmesi gerekir. Türklerin, Avusturya ve Almanya'daki entegrasyonunun pek başarılı olduğu söylene-
mez. Avrupa'daki diğer ülkelerin yanı sıra bu iki ülkeye de bu konunun hassasiyetinin çok geç farkına vardıklarını söylemek kaçınılmaz olacak. Ancak Türkiye'den de vatandaşlarından entegrasyon yönünde gayret göstermesini istemesinin talep edilebilmesi gerekir. Şimdiye kadar hiçbir şey yapılmadı. Türk Hükümeti bu noktada harekete geçerse, Avrupalı bir ortak olarak ciddiye alınabilir. Avrupa'nın da yapması gereken çok şey var. Kıbrıs konusundaki onursuz çekişme bile şimdiye kadar nasıl yanlış kartlarla oynandığının bir kanıtı. Artık dürüstlük gerekiyor. Müzakere sürecinin sonunda verilecek bir ret cevabının nelere yol açabileceğinin düşünülmesi gerek." ³⁰

Bu noktada ikilem yaşayan İtalyan Panaroma gazetesi yaptığı haberde Türkiye'nin Avrupa'nın doğuyla olan diyaloglarında yardımcı olabileceği düşüncesini söz konusu bile etmezken, aksine Avrupa'ya demir atmış durumda olan Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmaması halinde tamamen doğuya yüzünü döneceğini ifade etmektedir.

"Birkaç yıl öncesine kadar ikilem daha basitti. Farklı düşünen bazı Batılılar, Atatürk'ün gölgesi sayesinde başışlık sistemi kökten dinci akımlara ve de İslâmcı yayılcılığa karşı gayet dayanıklı olan lâik Türkiye'nin AB'ye katılması taraftandı. Geri kalanlar ise, 70 milyon Anadolu insanının, dahası Müslüman'ın, AB'ye nüfuz etmesinin kıta dengesini derin bir şekilde bozacağını savunuyordu. Bugün bu model, daha bir karmaşık hale geldi. Ermeni asıllı gazeteci Hrant Dink'in öldürülmesini ve ardından da Nobel ödülü sahibi Orhan Pamuk'un ABD'ye kaçışını izleyen Malatya'daki Protestan İncil editörlerinin katliamının ardından, Türkiye'nin Avrupalılaştırılması taraftarı olanların birçoğu da esasen yanlış fikre sahip olduklarını anlamaya başladılar. Amerikalı İslâm uzmanı Daniel Pipes de net bir şekilde fikir değiştirdi ve şimdilerde şunu söylüyor: 'Türkiye'nin bir parça toprağının Avrupa'da oluşu, Türkiye'yi Avrupa yapmaz.' Siyaset uzmanı Edward Luttwack'ın söyledikleri ise daha da sertti: 'Atatürk tarafından tasarlanıp kurulan devletin temellerini oluşturan lâikliğin bütün kaleleri yıkılmak üzere.' (...)AB'ye üye olmasa da Batı'ya demir atmış durumdaki Norveç ile Türkiye bir tutulamaz... Çünkü Türkiye yerinde duramaz. AB'ye üye olmaması durumunda saf değiştirecektir: Yoğun nüfusu ve stratejik ağırlığıyla günümüz İslâm unsurlarının en önemlisi ve de tehlikelisine dönüşmek ve yeniden İslâm-

³⁰ Detlef Kleinert, "AB ve Türkiye... Dürüstlük Gerekıyor", *Die Presse*, 08/02/2007

laşma tehdidi oluşturmak suretiyle yüzünü Doğu'ya dönecek ve Asya'ya yönelecektir." ³¹

Yine farklı bir ikilemden bahseden İngiliz Demieres Nouvelles d'Alsace gazetesi "Türk Muamması" başlıklı haberinde Türk toplumunda yaşanan belirli çelişkilerin Avrupa'nın Türkiye yaklaşımlarında bazı tedirginliklerine sebep olduğunu belirtmektedir.

"Biz Avrupalılar, Türkiye'den bir şey anlıyor muyuz? Yaklaşımlarımız çelişki dolu. Müslüman Türkiye'nin AB'ye üyelik perspektifi yalnızca temkin uyandırıyor. Bunu her gün Fransa'daki seçim kampanyasında duyuyoruz. Bununla beraber milyonlarca Müslüman Türk, Ankara'da ve İstanbul'da türbana karşı ve lâiklik için gösteri yaptı. Kuvvetli milliyetçi vurgulamalar ile de olsa demokratik ve Avrupalı değerleri savundular; Bizim değerlerimizi. Avrupa nasıl tepki verdi? Avrupa, Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin yoluna devam etmesini talep ediyor ve - yasalara göre hala yürürlükte olan ve Avrupa standartlarına aykırı olan Kemalist lâikliğin koruyuculuğu görevi bulunan- ordunun müdahalelerini kınıyor. (...) Bu krizin sonucu ne olursa olsun, bu durum şimdiden Avrupa'ya bir ders oldu. Ya Türkiye lâik kalacak ve daha fazla demokrasiye yönelecek. Ya da belirsizliğe doğru gidecek... Pek çok şey Avrupa'ya da bağlı." ³²

Bu düşüncelerin temelinde Türkiye'nin tamamen Asyalı bir ülke görülmesinin de etkisi büyüktür. Nitekim Nicolas Sarkozy bunu "Türkiye, Avrupa değildir, küçük Asya'dır." cümlesiyle net bir biçimde ifade etmektedir.

"Zaten aşırı şekilde genişleyen ve homojen bir yapıya sahip olmayan AB'ye Türkiye de girsin mi? Müzakereler Brüksel'de umutsuzca sürüyor. Seçim kampanyası sırasında Nicolas Sarkozy pek çok kez, Türkiye'ye karşı olduğunu beyan etti: 'Türkiye Avrupa değildir; küçük Asya'dır'... Buna karşın yüzde 99,8'i Müslüman olan 75 milyon Türkiye'nin medeniyetler çatışmasının engellenmesi bağlamında olumlu bir araç olabileceği düşüncesiyle, Avrupa'da Türkiye'nin AB'ye katılımını destekleyen görüşler de yaygındır. Türkiye'nin üyelikine olumlu bakan yaklaşımların temelinde, tarihsel nedenler yatmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Sultanını tahtından indiren; Latin alfabesini, çağdaş uzunluk ölçülerini, Batı takvimini benimseyen ve 1923'te lâik cumhuriyeti ilan eden Atatürk'ün reformları ile Türkler kapsamlı bir şekilde Avrupalılaştırıldılar. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraysa, beliren Rus tehlikesi karşısında Türkler, Avrupa ve ABD'nin en yakın müttefik haline geldiler. 1952'de NATO'ya katılmaları

³¹ Enzo Betizza, "Türk İkilemi", *Panorama*, 03/05/2007

³² Jean-Claude Kiefer, "Türk Muamması", *Demieres Nouvelles d'Alsace*, 30/04/2007

ile Akdeniz'e açılımın güçlü bir kalesini oluşturduklar. (...) Gözlemciler göre, 22 Temmuz'da yapılacak erken seçimlerin neticesi belirsiz. Bu durumda AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği konusundaki yanıtı vermek Türk seçmenlerine düşüyor." ³³

Bu açıklamaların yanında Türkiye'nin hiçbir zaman batı toplumlarıyla doğu toplumlarını barıştıracak bir güç olamayacağını net ifadelerle belirtenler de vardır. Belçika'da yayın yapan De Standard gazetesi yaptığı haberde bunu açıkça ifade etmektedir.

"Türkiye, hiçbir zaman Batı dünyası ile Arap ve Fars dünyalarını barıştıracak bir ortak olamaz. Yıllar boyu Müslümanlığın dizginlerini ele almak arzusunda sonra, şimdi de AB'ye tam üyelik istiyorlar. Geçtiğimiz yüzyıllarda Galata Köprüsü birçok trajediye sahne oldu. Bu köprü, Müslümanların Batılılar üzerinde zafer kazanmalarından sonra Hıristiyan ve Musevilerin buraları nasıl terk ettiğine tanıklık etti. Türkiye, Galata Köprüsü gibi, İslâm dünyası ile Hıristiyan dünyası arasında yorucu bir rol üstleniyor. 'İki dünyayı yaklaşıyor' cümlesi Türkiye'nin rolü konusunda sıkça kullanılan bir klişe. Bu klişe, Türklerin de hoşuna gidiyor. Ancak, şimdiye kadar yaşananlara bakıldığında bu olumlu görevin aslında fazla bir şey ifade etmediği görülüyor. Kişiler ve halk toplulukları kendileri isterlerse değişime uğruyorlar. Bunun için köprüye gerek yok. İtalyan yazar Edmonde de Amicis'in 1878'de söylediği gibi bundan bir buçuk yüzyıl öncesinde çok kültürlü olan bu kent yerini Türk Müslümanlara bıraktı. Şimdi tek başlarına kalan Türkler, en iyi seçimin Batı'ya yönelmek olduğunu düşünüyorlar. Eskiden Müslüman olmayanları gavur olarak tanımlayan ve onları kovan İslâm toplumu şimdi AB üyeliğinin altına tartışmasız imza atacak bir insan denizi oluşturuyor. (...) Türkiye, iktidarda bulunan İslâmcı bir parti ile Avrupa'ya girmeye çalışıyor. Bu coğrafi konumundan dolayı değilse neden dolayı olabilir? Neden diğer Müslüman ülkeler Türkiye'nin gösterdiği çabayı göstermiyor. (...) Türkler, Araplar ya da İranlılar gibi Müslüman değiller. Daha hür, daha yumuşak ve günaha daha eğilimliler. Bu durumda Anadolu, Batı ve Doğu dünyaları arasında bir köprü olmaya muktedir değil. Türkler uzun süre Müslümanların idaresini ellerinde tuttular. Bu bir başarısızlıktı. Şimdi başka bir yol deniyorlar. Avrupa yolu. İlk önce Rönesans'ı ve aydınlığı yakalamaları gerekiyor. Bunu başarabilirlerse, çok sayıda milletten insanlar yeniden Galata Köprüsü üzerinde buluşabilecekler." ³⁴

Görüldüğü gibi Avrupalılar içerisinde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine pragmatist yaklaşanlara dahi geliştirilen söylemler oldukça sert ve kesin bir dil ifade etmektedir. Avrupa'da özellikle halklar arasında Türkiye'nin üyeliği ile ilgili

³³ Alberto Ronkey, "Türkiye'nin AB'ye Katılımı Meselesi... Denemedeki Türkiye", *Corriere Della Sera*, 19/05/2007

³⁴ *De Standaard*: "Doğu ile Batı Arasında Köprü Yok", 12/03/2007

tartışmalarda genel yaklaşım üyeliğin faydadan çok zarar getireceği yaklaşımı olarak belirmektedir.

SONUÇ

Dış basında Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkilerine dair derlediğimiz haberler bize göstermektedir ki Avrupa Birliği, Türkiye ilişkilerinde dini kültürel alan Türkiye tarafından önemsendiğinin çok üzerinde Avrupa tarafından önemsenmektedir. Türkiye'de Avrupa Birliğinin ülkemizin ekonomik ve siyasal anlamda güçlendireceği tezleri ileri atılırken Avrupa basını Türkiye'nin küçük bir toprak parçası ile Avrupa'nın parçası olup olmadığını tartışmaktadır. Bunun yanında Türkiye'nin lâik ve Müslüman kimliği ile Avrupa Birliği'ne yeni açılımlar getireceğine inananlar olsa da çoğunlukla nüfusunun neredeyse tamamı Müslüman olan bir ülke ile bütünleşmenin Avrupa Birliği kimliğine zarar vereceği düşüncesi sıklıkla dile getirilmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinde yeterli olgunlukta olmadığını ileri süren Avrupa basını, haberlerinde Türkiye ile Avrupa'nın dini kimliklerindeki farklılığın birleşmenin önünde önemli bir engel olduğunu da ima etmektedir.

Enna Üniversitesi'nde Parlamentolar Arası Birlik Başkanı sıfatıyla, Avrupa konulu bir ders veren İtalya'nın Temsilciler Meclisi eski Başkanı Pier Ferdinando Casini (Hıristiyan Demokrat Birlik-UDC), bir öğrencinin sorusuna cevaben:

"Türkiye'nin AB'ye katılım sürecini dikkatle takip ediyoruz, çünkü Avrupa Türkiye'nin katılımıyla birlikte külfetli bir bedel ödeyecektir. Türkiye Avrupa tarafından önüne konulan süreçleri geçmek durumundadır. Ve hâlihazırda bu kriterleri tam manasıyla yerine getirememektedir. İslâmi kökten dinciliğe karşı bir kale durumunda olan lâik bir devlet ama yine de Türkiye'nin AB'ye her ne pahasına olursa olsun girecek olmasından hazzetmiyorum.³⁵ şeklindeki ifadesi Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği için tüm şartlar yerine getirilse ve hatta bu durum Avrupalıların menfaatleri ile de örtüşse yine de bir Avrupalının Türkiye'nin üyeliğini hazmetmesinin zor olduğunu ispat etmektedir.

Görüldüğü gibi Türkiye'nin dini-kültürel konumunu her fırsatta dile getiren kültürcü söylem, Avrupa içerisinde Türkiye'nin üyeliği karşısında en etkin muhalefeti yürütmektedir. Bu nedenle Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin seyrinde dini-kültürel alan belirleyicilik vasfını taşımaya namzet bir görüntü arz etmektedir

³⁵ Apcom: "Temsilciler Meclisi Eski Başkanı Casini: Türkiye'nin Katılımıyla Avrupa Büyük Bir Maliyet Üstlenecek", 19/02/2007

ÖZET

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE KARŞI AVRUPA'DA YÜKSELEN KÜLTÜRCÜ SÖYLEM VE DİN FAKTÖRÜ: AVRUPA BASININDAN OKUMALAR

Yaklaşık yarım asırlık bir süreci ifade eden Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri son yıllarda gerek Avrupalıların gerekse Türklerin gündemini yoğun bir şekilde meşgul etmektedir. Bu süreç uzun yılları kapsamına rağmen özellikle Avrupalı halklar içerisinde Türkiye'nin üyeliği ile ilgili tedirginlikler azalmamakla birlikte devam etmektedir. Avrupa içerisinde yükselen kültürcü söylemin de etkisiyle özellikle dini-kültürel alandaki etkileşimin Avrupa'nın zararına olacağına inanan Avrupa halkı; Türkiye'yi Avrupalı olarak görmemekte, Hıristiyan kültürle Müslüman kültürün bir arada yaşayabileceğine inanmamakta ve Türkiye'nin Avrupa'nın doğuyla olan diyaloglarında rahatlatıcı bir unsur olacağı düşüncesine katılmamaktadır. Bu araştırma Avrupa Basınından derlenen haberler üzerinden kültürcü söylemin Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerindeki etkisine dair çıkarımları içermektedir.

ABSTRACT

RELIGION FACTOR AND RISING CULTURAL DISCOURSE IN EUROPE AGAINST TO EUROPEAN UNION MEMBERSHIP OF TURKEY: READING FROM EUROPE PRESS

Turkey-Europe Union relations which presents a period about half of century, occupy the both Europeans and Turkish people's agenda intensively. Although this period takes many years, the nervousness regarding to membership of Turkey is proceeding without decreasing especially in European peoples. The European people who believes that interaction would be disadvantage of the Europe especially in the Religion-Cultural field with the effect of the rising cultural discourses in Europe; not accepting the Turkey as a European, not believe that the Christian culture and Islamic culture can live together and disagree the idea which is Turkey is going to be a relaxing factor in the dialogues between Europe and East. This research includes the implications about the effects of the cultural discourses on the European Union-Turkey relations which are collected over Europe Press.

التيار حول الثقافة في أوروبا ضد انضمام الجمهورية التركية إلى الاتحاد الأوروبي والعامل "الدين": مطالعات من البيانات الصحفية في أوروبا

SÜİFD / 28

84

إن العلاقات بين تركيا والاتحاد الأوروبي وهي مسألة مستمرة منذ نصف عصر تقريبا، هي تشغل جدول الأعمال للأتراك وأيضا للأوروبيين إشغالا في هذه السنوات. على رغم أن هذه الوتيرة كانت تستمر منذ زمن طويل لم ينتهه قلق الشعوب الأوروبية في انضمام تركيا إلى الاتحاد الأوروبي بل يزداد ويكثر. بسبب التيار حول الثقافة في أوروبا يفكر الشعب الأوروبي أن التفاعل بين تركيا وأوروبا في الدين والثقافة سيضر الأوروبيين. وأيضا لا يعدّ الشعب الأوروبي الأتراك من الأوروبيين ولا يظنون أن تعيش ثقافة المسلمين وثقافة الأوروبيا معا. ولا يوافق على فكرة أن تركيا ستكون مواصلة العلاقات بين الشعب الأوروبي وشعوب الشرق. وبمختار في هذه المقالة التيار حول الثقافة من البيانات الصحفية في أوروبا وتأثيراته في العلاقات بين تركيا والاتحاد الأوروبي.